

de fer bones obres --- mostra que deu ésser molt bona e proffitosa», *Boeci de Consolació* (fi S. XIV), Ag., p. 15. «LES PARTS DEL ARBRE Y ALTRES PLANTES ---», «herba o altra *planta* ab rael: vivi radix --- transplantar *planta* ab rael ---», OPou (*TbPu.*, 85).

En llatí *planta*, a part de la del peu, era només 'plànçol o estaca de planta' i 'cada una de les soques o camos d'una planta que veiem en un lloc'; però en l'acc. catalana és mot comú a totes les llengües romàniques d'Occident; és possible que els dos sentits del mot llatí, el vegetal i l'humà, constitueixin en realitat dos mots distints, per bé que de tota manera pertanyerien a una mateixa arrel; o bé que en definitiva tinguin una base ben comuna: en efecte *planta* 'estaca' podria ser postverbal de *plantare* 'plantar clavant amb la planta del peu'. Bé podria Wartburg, *ZRPb.* LXVII, 353, tenir raó en suposar que tant en romànic com en llatí, *planta* 'vegetal' sigui postverbal de *plantare*, que per la seva banda es derivaria de *planta* 'part inferior del peu'.

En tot cas en algunes accs. el cat. *planta* té clarament aquest caràcter postverbal. En particular 'plantació, sobretot d'oliveres', pròpia de l'Urgell segons el *CostiManc.* I, 145, però que des d'allà sembla estendre's força al Nord, almenys al Segre Mitjà (la *planta* del Toll de l'Estany, a Tiurana, 1957) i al Sud i SE., no sols per la Segarra (*AlcM*), sinó probablement sense gaire o cap interrupció fins al Maestrat (La *Planta* en el fons de la vall de la Salzedella, 1961); i fins al Túria: entre moltes, la *Planta l'Do(c)tor* i la *Planta de Ferrús*, a Vilamarxant (1962). Ja en un doc. ross. de 1372: «sia tengut de levar la ruha o *planta* dels melers que són al costat del dit regatiu» (*InuLC*).

Segurament té així mateix aquest caràcter l'acc. 'aspecte general d'un ésser vivent', en particular 'bona presència d'una persona', també d'una bèstia: «duia a vendre un vedellet d'hermosa *planta*», Massó Torrents (*Croquis Pir.*, 28).

Però molt més usual és encara parlant de la d'una dona: la *bona planta d'una noia*. D'on el famós derivat *La Ben Plantada* de Xènius (1911), que no fou pas el primer de dir-ho literàriament: la cançó popular del S. XVII-XVIII, després de motejar totes les noies de Calaf, acaba amb afalac: «la de cal Argullol - la molt ben plantada», MilàF (*Romllo.*, 282A₁). D'on *fer planta* 'tenir l'aspecte de ben plantat': «Los barrets de copa que surten per al ball de *cerimonia* --- se'l posa, emmirallant-se, tot satisfet de la *planta* que *fa*», Bosch de la Trinxeria (*Misc. Folk.* Aràbia, p. 28); exclamen les dametes: «—*Fem planta?* —Estan interessantíssimes!», Genís Aguilar (*Julita*, p. 97). D'on *plantós* 'ben plantat' mall. (TAGuiló, *AlcM*); *plantositat*; *plantosot* eiv. (JoCastelló, *Rond. Eiv.*, 89); però esborrem-ne *planturós*, usat per Josep Pla, que *AlcM* cita sense entendre'l i és un grosser i intolerable gallicisme (*plantureux* de *plenté*, *plenture* PLENITAS).

Quant a '*planta* del peu' és clar que també venia dels orígens, tot i que no en tinguem testimonis a mà fins c. 1400 (Macer, *Erbes*); «PARTS DEL COS: donar a algú cosses y punyades ---, la *planta* del peu: *planta*,

callum pedis; cosa que té dos pues ---», OPou (*TbPu.*, 251). Els poetes moderns l'empren, metonímicament, pel peu mateix: «Fins sembla que les ones s'aturen a escoltar-la, / com blancs anyells venint-li les *plantes* a besar», *Atl.* VI, 8d; «Amunt, ànima forta! Traspassa la boyrada / y arrela dins l'altura, com l'arbre dels penyals: / veuràs caure a tes *plantes* la mar del món, irada, / y tes cançons valentes iran per la ventada, / com l'au dels temporals», Costa (*Pi de Formentor*, 8c).

Des de la '*planta* del peu' es passà per comparació a 'espai que ocupa en el sòl un edifici': *planta baixa* d'un bastiment, *fer un edifici des de la planta*, bastir quelcom *de nova planta* (i *nova planta de les lleis d'un país*, 1716). Des d'on esdevé 'dibuix del conjunt d'una edificació o de qualsevol dels seus pisos': «*planta de edifici*: iconographia», *DTO.* 1647, *trassar la planta de un edifici* Lacav., que bé es podria haver imitat de l'it. *pianta*, on ja figura en un autor del S. XVI, però també existeix en cast. (des de 1700). En francès va prendre aquest sentit el masculí *plant* [mj. S. XVI], que més tard es grafia *plan* [1569], per confusió amb *plan* 'lloc pla'; del francès es prengueren el cast. *plano* o *plan* (> cat. *plan*, *fer un plan*, Vergés Paulí, *Espurnes*, 64) i el cat. *plano* (alguns en feren *plànol*), en definitiva adoptat com a *pla*: més detalls sobre la història d'aquest darrer mot en cast., fr., it., en el DECH (IV, 573a45ss., 57ss., b3ss.); *planejar*; + *planificar* (no en *Dfa.* ni *AlcM*); + *planificació*.

Fer un pla, *tenir un pla*, *planejar* (projectar), són expressions de bon sabor català, històricament ben recents en la nostra llengua; tothom digué *plan* fins c. 1920. Encara ara es poden reemplaçar sense cap pèrdua i amb gran avantatge, per altres expressions més castisses i generals, com *fer comptes de* («se'n va anar a dormir, fent comptes d'aixecar-se d'horar»). Veg, per ex., a POSAR la cita de JoMartorell, Ag. I, 350.10f.

Plant existí també en algunes accs. més o menys anàlogues en la nostra llengua, des del S. XIV, aproximadament, en el *Consolat de Mar*; en aquest codi tenim les locucions mercantils *a tot plant* 'a guany i pèrdues totals' i *a mig plant* 'a mitges en guany i pèrdues' (que *AlcM* III, 1, entén malament com 'pèrdua en el comerç marítim'): «si algun notxer emprarà algú, que li arm la nostra notxeria, si --- serà emprès entre ells qu ell la li arma a mig seguint e a mig *plant*, si lo vaxell on armarà guanya, lo guany dels diners que armarà deu ésser mesclat ab ço que pertanyerà al notxer de la notxeria, e ésser partit mig per mig --- Item si li armarà a tot *plant* e a tot seguint, si lo vaxell guanyarà, lo guany dels diners deu ésser tot d'aquell qui arma» (§ 334). Encara que fóra concebible que hi hagués *plant* participi de *plànyer* (*a mig plant* 'a mig plànyer-li la despesa'), seria forçat en sintaxi i pel costat semàntic.

DERIV.: *Plantar* [orígens] del ll. PLANTARE id.: «Los arbres que hom *planta* convé que-s nodresquen per calor e humiditat», Llull; «cell qui *planta*», Jacme Roig (citad supra) i Ll. d'Aversó; «Gallípol era cap de la host --- e jo era capità de Gallípol --- ço és a saber, set anys que-l tinguem depuis lo cèsar fo mort;